

Neoficialus vertimas

EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS
TREČIASIS SKYRIUS
NUTARIMAS DĖL

Vytauto KARALEVIČIAUS
pareiškimo Nr. 53254/99
prieš Lietuvą

PRIIMTINUMO

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Trečiasis Skyrius), 2002 m. birželio 6 d. posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko J.-P. COSTA,
teisėjų I. CABRAL BARRETO,
P. KŪRIO,
B. ZUPANČIČ,
J. HEDIGAN,
M. TSATSA-NIKOLOVSKA,
K. TRAJA
ir skyriaus kanclerio V. BERGER,

atsižvelgdamas į minėtą pareiškimą, pateiktą Europos Žmogaus Teisių Komisijai 1998 m. spalio 5 d.;

atsižvelgdamas į Konvencijos 11 Protokolo 5 straipsnio 2 dalį, pagal kurią kompetencija nagrinėti šį pareiškimą buvo perduota Teismui;

atsižvelgdamas į 2000 m. spalio 17 d. dalinį nutarimą;

atsižvelgdamas į atsakovės Vyriausybės pateiktą poziciją ir į pareiškėjo vardu kaip atsakymą pateiktą nuomonę,

po svarstymo nusprendė:

FAKTAI

Pareiškėjas Vytautas Karalevičius yra Lietuvos Respublikos pilietis, gimęs 1952 m., gyvenantis Šiauliuose. Atsakovei Vyriausybei atstovavo jos atstovas G. Švedas.

A. Bylos aplinkybės

Bylos faktai, pateikti šalių, gali būti apibendrinti kaip išdėstyta toliau.

1. Baudžiamasis procesas

Pareiškėjas buvo įtariamas įvairių su apgaule susijusių nusikaltimų padarymu 1992 m. spalio – 1993 m. spalio mėnesiais. 1994 m. pareiškėjui buvo iškelta baudžiamoji byla pagal tris straipsnius dėl sukčiavimo, oficialių dokumentų suklastojimo ir neteisingo apskaitos tvarkymo. Kadangi pareiškėjas slėpėsi nuo parengtinio tyrimo, 1994 m. lapkričio 21 d. prokuratūra paskelbė V. Karalevičiaus paiešką.

1996 m. rugsėjo 24 d. pareiškėjas buvo sulaikytas Maskvoje pagal Lietuvos teisėsaugos institucijų ekstradicijos prašymą. Jis buvo išduotas Lietuvai 1996 m. gruodžio 30 d.

1996 m. gruodžio 31 d. Šiaulių miesto apylinkės teismas kaltinamam oficialių dokumentų suklastojimu pareiškėjui paskyrė kardomąjį kalinimą (suėmimą) iki 1997 m. sausio 31 d. Teismas nurodė pavojų, kad pareiškėjas gali slėptis ir daryti naujus nusikaltimus. 1997 m. sausio 24 d. teismas pratęsė suėmimo terminą iki 1997 m. kovo 31 d., kovo 28 d. – iki 1997 m. gegužės 31 d. ir gegužės 30 d. – iki 1997 m. birželio 13 d.

1997 m. birželio 5 d. byla buvo perduota Šiaulių miesto apylinkės teismui. 1997 m. rugpjūčio 6 d. teismas priėmė nutarimą atiduoti pareiškėją teismui. Tą pačią dieną teismas paskyrė kardomąjį kalinimą (suėmimą) nurodydamas, kad kardomoji priemonė nekeičiama. Terminas nebuvo konkretizuotas.

1998 m. rugsėjo 10 d. Šiaulių miesto apylinkės teismas nuteisė pareiškėją dėl sukčiavimo ir oficialių dokumentų suklastojimo ir išteisino dėl neteisingo apskaitos tvarkymo. Jam buvo skirta penkerių metų laisvės atėmimo bausmė su viso turto konfiskavimu. Teismas priteisė bankui iš pareiškėjo 615 264 litų žalai atlyginti.

1999 m. kovo 2 d. Šiaulių apygardos teismas pakeitė pirmosios instancijos nuosprendį, kiek jis buvo susijęs su pareiškėjo padarytos žalos atlyginimu, ir sumažino sumą iki 476 000 litų.

Pagal pareiškėjo kasacinį skundą 1999 m. birželio 29 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino minėtus nuosprendžius ir grąžino bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

1999 m. liepos 30 d. Šiaulių miesto apylinkės teismas kaltinamam sukčiavimu ir oficialių dokumentų suklastojimu pareiškėjui paskyrė kardomąjį kalinimą (suėmimą) iki 1999 m. rugsėjo 1 d. Teismas nurodė pavojų, kad pareiškėjas gali slėptis. Apylinkės teismas taip pat pažymėjo, kad 1999 m. birželio 29 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nepasisakė dėl pareiškėjo kardomosios priemonės. 1999 m. rugpjūčio 31 d. pareiškėjo suėmimo terminas buvo pratęstas iki 1999 m. lapkričio 15 d. 1999 m. gruodžio 30 d. Šiaulių rajono apylinkės teismas pratęsė suėmimo terminą ir kardomąją priemonę paliko nepakeistą „iki bylos išnagrinėjimo“.

2000 m. kovo 6 d. Šiaulių rajono apylinkės teismas nuteisė pareiškėją dėl oficialių dokumentų suklastojimo ir išteisino dėl sukčiavimo. Teismas priteisė bankui iš pareiškėjo 476 000 litų žalai atlyginti. Įstatymo dėl amnestijos pagrindu penkerių metų laisvės atėmimo bausmė buvo sumažinta trečdaliu. Pareiškėjas buvo paleistas teismo salėje, kadangi jis buvo laikomas atlikusiu bausmę, įskaičius kardomojo kalinimo laiką. Teismas taip pat paskyrė jam kardomąją priemonę – namų areštą – iki nuosprendžio įsiteisėjimo. Pareiškėjas ir jo advokatas dalyvavo teismo posėdyje.

2000 m. gegužės 4 d. Šiaulių apygardos teismas atmetė pareiškėjo apeliacinį skundą. Tą dieną nacionalinės teisės požiūriu įsigaliojo nuosprendis ir nustojo galioti kardomąja priemone nustatyti apribojimai. Pareiškėjas ir jo advokatas dalyvavo teismo posėdyje.

2000 m. spalio 24 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išnagrinėjo pareiškėjo kasacinį skundą. Teismas pakeitė ankstesnius sprendimus sumažindamas pareiškėjui bausmę iki trejų metų laisvės atėmimo. Pareiškėjas ir jo advokatas dalyvavo teismo posėdyje. Ši nutartis yra galutinė.

2. Kalinimo sąlygos

Pareiškėjas teigia, jog nuo 1997 m. sausio 2 d. iki 1999 m. rugsėjo 22 d. jis buvo laikomas Šiaulių tardymo izoliatoriuje. Nuo 1999 m. rugsėjo 22 d. iki 28 d. jis buvo laikomas Kauno vyriausiojo policijos komisariato areštinėje. Nuo 1999 m. rugsėjo 28 d. iki paleidimo 2000 m. kovo 6 d. jis vėl buvo laikomas Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

Toliau apžvelgiamos kalinimo sąlygos Šiaulių tardymo izoliatoriuje, kaip jas apibūdino pareiškėjas.

Vieno kalinamojo gyvenamasis plotas buvo 1,5 m². Pareiškėjas teigia, kad jis gyveno ir miegojo maždaug 20 m² kameroje, kurioje buvo laikoma nuo 10 iki 15 kalinamųjų. Kiekvienoje kameroje buvo atviras tualetas. Trūko ventiliacijos ir stipriai dvokė, nes kalinamieji rūkė ir naudojosi tualetu. Kameros buvo drėgnos ir šaltos, ypač žiemą. Ankštas gyvenamasis sąlygas sunkino dar ir tai, kad buvo skiriamas labai trumpas laikas pasivaikščioti izoliatoriaus kieme (viena valanda per dieną). Izoliatoriaus patalynė buvo blogos būklės ir nešvari. Skalbti reikėjo rankomis kameroje esančioje kriauklėje. Nuolat trūko šalto ir karšto vandens. Naudotis dušu galima buvo tik kartą per 15 dienų. Maistas buvo ruošiamas ir teikiamas blogomis sąlygomis. Tik 6 litai per dieną buvo skiriami kalinamojo maitinimui.

Vyriausybė dėl pareiškėjo kalinimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje nurodo:

Nuo 1997 m. sausio 2 d. iki 1998 m. rugpjūčio 24 d. pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 11, kurioje gyveno 11 kalinamųjų. Šios kameros bendras plotas buvo 16,65 m², t.y. 1,51 m² teko vienam kalinamajam.

Nuo 1998 m. rugpjūčio 24 d. iki 1999 m. birželio 22 d. jis buvo laikomas kameroje Nr. 86, kurioje tuo metu gyveno 9 kalinamieji. Šios kameros bendras plotas buvo 17,78 m², t.y. 1,98 m² teko vienam kalinamajam.

Nuo 1999 m. birželio 22 d. iki 1999 m. gruodžio 28 d. pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 87, kurioje gyveno 10 kalinamųjų. Šios kameros bendras plotas buvo 19,7 m², t.y. 1,97 m² teko vienam kalinamajam.

Nuo 2000 m. sausio 7 d. iki 2000 m. sausio 12 d. jis buvo laikomas kameroje Nr. 37, kurioje gyveno 4 kalinamieji, įskaitant ir pareiškėją. Šios kameros bendras plotas buvo 7,68 m², t.y. 1,92 m² teko vienam kalinamajam.

Nuo 2000 m. sausio 12 d. iki 2000 m. kovo 3 d. pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 34, kurioje gyveno 2 kalinamieji. Šios kameros bendras plotas buvo 7,9 m², t.y. 3,95 m² teko vienam kalinamajam.

Vyriausybė teigia, kad kameroje buvo įrengti sanitariniai mazgai, kurie buvo atitverti nuo likusio kameros ploto 1,2 m aukščio pertvaromis. Kameroje buvo įrengti langai, užtikrinantys natūralų patalpų apšvietimą. Kalinamiesiems buvo leidžiama rūkyti, tačiau asmenys galėjo kreiptis į kardomojo kalinimo vietos administraciją su prašymu, kad būtų perkelti į nerūkančiųjų kamerą. 1998 m. Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo įrengtas naujas šiluminis mazgas. Po vandentiekio ir pirties remonto 1999-2000 metais, buvo suteikta galimybė kiekvienam kalinamajam eiti į pirtį ne rečiau kaip kartą per savaitę. 2000 m. įsigyta moderni pramoninė skalbimo mašina leidžia užtikrinti tinkamą skalbinių švarą.

Vyriausybė nurodo, jog kalinamųjų ir nuteistųjų gyvenimo sąlygos ir maisto kokybė buvo kompetetingų institucijų pastoviai tikrinamos. Patikrinimų metu higienos normų, numatančių leistinus temperatūros ir drėgmės lygius kameroje, pažeidimų nebuvo.

Pareiškėjas kreipėsi į Seimo kontrolierių įstaigą su skundu dėl kalinimo sąlygų Kauno vyriausiojo policijos komisariato areštinėje. 2000 m. rugpjūčio 3 d. pažymoje Seimo kontrolierė nurodė, jog kardomojo kalinimo vietoje nebuvo įrengti langai bei nebuvo kiemo pasivaikščiavimams. Seimo kontrolierė *inter alia* nustatė, jog pareiškėjo teisės numatytos Konvencijos 3 straipsnyje buvo pažeistos. Tačiau, buvo atmesti pareiškėjo teiginiai, jog kameroje buvo tarakonų ir žiurkių arba, kad izoliatoriuje trūko indų.

3. Pareiškėjo korespondencijos su Konvencijos institucijomis cenzūra

Pareiškėjas teigia, jog jo 1998 m. spalio 12 d. ir 13 d. laišakai Europos Žmogaus Teisių Komisijai, 1999 m. kovo 28 d., liepos 13 d., rugpjūčio 26 d., lapkričio 5 d., 8 d. ir 17 d., gruodžio 26 d., 2000 m. sausio 15 d. ir 30 d., vasario 2 d., 7 d., 9 d., 13 d., 21 d., 25 d. ir 29 d., kovo 2 d. ir 5 d. laišakai Europos Žmogaus Teisių Teismui buvo Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos cenzūruojami.

Pareiškėjas teigia, jog Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija jam nesant atplėšė ir perskaitė pareiškėjui adresuotus Europos Žmogaus Teisių Teismo kanceliarijos 1998 m. lapkričio 17 d., 1999 m. balandžio 21 d., rugpjūčio 9 d. ir 10 d., spalio 8 d., gruodžio 14 d., 2000 m. sausio 17 d., vasario 1 d., 21 d. ir 23 d., kovo 3 d. ir 9 d. laiškus.

B. Bylai reikšminga vidaus teisė ir praktika

1. Kalinimo sąlygos ir korespondencijos cenzūra

Bylai reikšminga nacionalinė teisė yra apibendrinta bylose *Valašinas prieš Lietuvą* (no. 44558/98, 2001-07-24, §§ 92-97, ECHR 2001–VIII) ir *Puzinas prieš Lietuvą* (no. 44800/98, 2002-03-14, §§ 15-17).

Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklių 75 punktas numato, jog jei Europos Žmogaus Teisių Komisijai ir Teismui adresuoti laišakai yra paduodami tardymo izoliatoriaus administracijai užklijuotuose vokuose, tai juos yra draudžiama atplėšti. 83 punktas numato, jog tardymo izoliatoriaus administracija pasirašytinai supažindina kalinamuosius ir nuteistuosius su rašytiniais atsakymais į jų pasiūlymus, prašymus (pareiškimus) bei skundus per tris paras nuo jų gavimo dienos. Todėl visi kalinamųjų ir nuteistųjų gaunami laišakai nėra jiems įteikiami, bet yra dedami į asmens bylas.

2. Kardomojo kalinimo teisėtumas

Bylai reikšminga nacionalinė teisė yra apibendrinta bylose *Stašaitis prieš Lietuvą* (no. 47679/99, 2002-03-21, §§ 51-53) ir *Daktaras prieš Lietuvą* ((dec.) no. 42095/98, 2000-01-11).

3. Kardomosios priemonės iki teismo nuosprendžio įsigaliojimo

Pagal Baudžiamojo proceso kodekso 398 straipsnį pirmosios instancijos teismo nuosprendis neįsiteisėja kol nepasibaigia apeliacinio apskundimo terminas. Pirmosios instancijos teismo nuosprendis įsiteisėja nuo apeliacinės instancijos teismo sprendimo priėmimo dienos. Pirmosios instancijos teismo nuosprendis įsiteisėja pasibaigus apeliacinio apskundimo terminui, jeigu šis nuosprendis nėra apskūstas. Baudžiamojo proceso kodekso 333 ir 347 straipsniai nustato, kad priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, pirmosios

instancijos teismas gali paskirti kardomąją priemonę, pavyzdžiui namų areštą, iki minėto nuosprendžio įsiteisėjimo.

SKUNDAI

1. Remdamasis Konvencijos 3 straipsniu, pareiškėjas skundžiasi dėl kalinimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje ir Kauno vyriausiojo policijos komisariato areštinėje.
2. Remdamasis Konvencijos 5 straipsniu, pareiškėjas skundžiasi, kad jis buvo neteisėtai suimtas. Pareiškėjas skundžiasi, jog nebuvo pagrindo skirti jam kardomąjį kalinimą bei, kad nebuvo laikomasi nacionalinėje teisėje numatytos kardomojo kalinimo sankcionavimo tvarkos.
3. Remdamasis Konvencijos 6 bei 7 straipsniais, pareiškėjas skundžiasi, jog baudžiamosios bylos nagrinėjimas buvo per ilgas ir neteisingas. Pareiškėjas teigia, kad jis negalėjo ginti savęs ar užduoti klausimų liudytojams, teismai buvo nešališki ir klaidingai jį nuteisė.
4. Remdamasis Konvencijos 6 straipsniu, pareiškėjas taip pat skundžiasi, jog jam buvo uždrausta atstovauti tretįjį asmenį baudžiamojoje byloje.
5. Remdamasis Konvencijos 8 straipsniu, pareiškėjas skundžiasi, jog Lietuvos kardomojo kalinimo vietų administracija cenzūravo jo korespondenciją iš ir į Konvencijos institucijas.
6. Remdamasis Konvencijos 4 Protokolo 2 straipsniu, pareiškėjas skundžiasi dėl 2000 m. kovo 6 d. teismo nuosprendžiu jam skirtu namų areštu.

TEISĖ

1. Pareiškėjas teigia, jog buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis, numatantis, kad:

„Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas.“

Vyriausybė nurodo, kad pareiškėjas nepanaudojo visų vidaus teisinės gynybos priemonių, kaip reikalauja Konvencijos 35 straipsnio 1 dalis. Kadangi pareiškėjas skundžiasi dėl kardomojo kalinimo sąlygų, todėl galėjo skųstis teismui, įgaliotam spręsti suėmimo teisėtumo klausimus. Be to, šioje situacijoje jis turėjo pasinaudoti Baudžiamojo proceso kodekso 52 straipsnyje nurodyta galimybe pateikti prašymą paleisti už užstatą, atsižvelgiant į tariamai nežmonišką kalinimo sąlygas. Vyriausybė nekommentuoja pareiškėjo skundų pagal Konvencijos 3 straipsnį.

Pareiškėjas teigia, kad jis negalėjo pasinaudoti adekvačiomis teisinės gynybos priemonėmis, o ginčijamos kalinimo sąlygos pažeidė Konvencijos 3 straipsnį.

Teismas primena, jog Konvencijos 35 straipsnio 1 dalis nereikalauja naudotis neadekvačiomis teisinės gynybos priemonėmis (žr. *Valašinas v. Lithuania* (dec.), no. 44558/98, 2000-03-14). Prieš tai minėtoje *Valašino* byloje pareiškėjas skundėsi dėl įkalinimo sąlygų jį nuteisus. Teismas nustatė, kad tuo atveju nebuvo adekvačių teisinės gynybos priemonių.

Skirtingai, šioje byloje yra svarstomos bendrosios kardomojo kalinimo sąlygos, išskyrus pareiškėjo suėmimo laikotarpį nuo 1998 m. rugsėjo 10 d. iki 1999 m. birželio 29 d., kuomet jis buvo įkalintas apkaltinamojo nuosprendžio pagrindu (žr. toliau). Bet kuriuo atveju, Teismas pastebi, kad Vyriausybė nesugebėjo įrodyti, jog teoriškai ar praktiškai egzistavo

adekvačios teisinės gynybos priemonės, kas leistų nukrypti nuo Teismo priimtose išvados *Valašino* byloje. O būtent, trūko įrodymų, kad baudžiamojoje teisėje ar nacionalinių teismų praktikoje yra įtvirtinta galimybė pripažinti kardomąjį kalinimą (suėmimą) neteisėtu, kuomet yra nustatoma, jog bendros kalnimo sąlygos buvo nežmoniškos ar žeminančios. Be to, nėra jokių įrodymų, kad Vyriausybės pasiūlytos teisinės gynybos priemonės suteiktų pareiškėjui tinkamą atlyginimą, įskaitant galimą žalos ir išlaidų padengimą atsižvelgiant į tariamus Konvencijos 3 straipsnio pažeidimus. Todėl Teismas nesutinka su Vyriausybės nuomone, kad pareiškėjas, norėdamas skųsti bendrąsias kalnimo sąlygas, turėjo kreiptis į teismus, kurie sankcionuoja ar tikrina kardomojo kalnimo teisėtumą arba tiria prašymus paleisti už užstatą. Taip pat nėra jokių įrodymų, kad šiuo atveju apskritai egzistavo adekvačios teisinės gynybos priemonės. Todėl Teismas daro išvadą, kad ši pareiškimo dalis negali būti atmesta dėl vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo.

a) Dėl kalnimo sąlygų Kauno vyriausiojo policijos komisariato areštinėje, Teismas pažymi, kad pareiškėjas ten buvo kalnimas šešias dienas, t.y. nuo 1999 m. rugsėjo 22 d. iki 28 d. Nors sąlygos areštinėje, kur nebuvo langų ir kiemo pasivaikščioti, Seimo kontrolierės buvo pripažintos nepatenkinamomis, Teismas mano, kad pareiškėjas nesugebėjo įrodyti, jog ginčijamas elgesys areštinėje pasiekė minimalų žiaurumo lygį, kurį apima Konvencijos 3 straipsnis, atsižvelgiant į labai trumpą kalnimo laikotarpį ir į tai, jog nėra jokio medicininio dokumento ar kitų įrodymų, patvirtinančių, kad suėmimo Kauno vyriausiojo policijos komisariato areštinėje metu pareiškėjas buvo kankinamas ar patyrė žalą sveikatai (žr. *mutatis mutandis, Valašinas v. Lithuania*, no. 44558/98, 2001-07-24, §§ 100-113, ECHR–VIII 2001). Todėl ši pareiškimo dalis yra akivaizdžiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu.

b) Dėl skundžiamų kalnimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, Teismas, atsižvelgdamas į šalių pastabas, pripažįsta kad ši pareiškimo dalis kelia sudėtingus faktų ir teisės klausimus, kurių išsprendimas turi priklausyti nuo bylos esmės nagrinėjimo. Todėl ši pareiškimo dalis negali būti laikoma aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu. Joks kitas pagrindas paskelbti ją nepriimtina nėra nustatytas.

2. Pareiškėjas tvirtina, jog buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis, numatanti kad:

„1. Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šiais atvejais, ir įstatymo nustatyta tvarka:

a) kai asmuo teisėtai kalnimas pagal kompetentingo teismo nuosprendį;

... ;

c) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar suimamas, kad būtų pristatytas kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtariant jį padarius nusikaltimą ar kai pagrįstai manoma, jog būtina neleisti padaryti nusikaltimo, arba manoma, jog jis, padaręs tokį nusikaltimą, gali pabėgti; ...“

Vyriausybė tvirtina, jog pareiškėjo kardomasis kalnimas buvo sankcionuotas pagal vidaus įstatymus, įtarus, jog pareiškėjas padarė nusikaltimą. Be to, jis buvo įkalintas kompetentingo teismo nuosprendžio pagrindu. Vyriausybės nuomone, pareiškėjo kalnimas nepažeidė Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies.

Pareiškėjas nesutinka su Vyriausybės tvirtinimais.

Teismas primena, jog Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis reikalauja, jog bet koks kalnimo laikotarpis turi atitikti vidaus teisės normas ir nebūti savavališkai paskirtas (žr. *Jėčius v. Lithuania*, no. 34578/97, 2000-07-31, § 56, ECHR – IX 2000).

a) Dėl skundžiamo suėmimo nuo 1996 m. gruodžio 30 d. iki 1997 m. birželio 13 d., yra neginčytina, jog šiuo atveju teismai, priimdami atitinkamą sprendimą, buvo kompetentingi spręsti dėl kardomojo kalinimo paskyrimo pareiškėjui (bylai reikšmingu laikotarpiu galioję Baudžiamojo proceso kodekso 10, 104 ir 106 straipsniai), be to kalinimas šiuo laikotarpiu buvo sankcionuotas teisėtomis nutartimis. Todėl pareiškėjo kardomasis kalinimas minėtu laikotarpiu atitiko vidaus teisės reikalavimus Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies požiūriu. Taip pat nėra jokių įrodymų, kad suėmimas buvo savavališkai paskirtas, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas buvo kaltinamas padaręs įvairius nusikaltimus ir slėpėsi nuo tyrimo (žr. *Stašaitis v. Lithuania* (dec.), no. 47679/99, 2000-11-28). Taigi, pareiškėjo kardomasis kalinimas nuo 1996 m. gruodžio 30 d. iki 1997 m. birželio 13 d. yra „teisėtas“ pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį.

Todėl ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta ir turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalį.

b) Dėl pareiškėjo kardomojo kalinimo nuo 1997 m. birželio 13 d. iki 1997 m. rugpjūčio 6 d., Vyriausybė tvirtina, kad suėmimo laikotarpis buvo pateisinamas tuo, jog byla buvo perduota teismui. Pareiškėjas tvirtina, jog Vyriausybės paminėta aplinkybė neatstoja teisėtos teismo nutarties skirti kardomąjį kalinimą.

Teismas, atsižvelgdamas į šalių pastabas, mano, kad ši pareiškimo dalis kelia sudėtingus faktų ir teisės klausimus, kurių išsprendimas turi priklausyti nuo bylos esmės nagrinėjimo. Todėl ši pareiškimo dalis negali būti laikoma aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu. Joks kitas pagrindas paskelbti ją nepriimtina nėra nustatytas.

c) Dėl pareiškėjo skundžiamo kardomojo kalinimo nuo 1997 m. rugpjūčio 6 d. iki 1998 m. rugsėjo 10 d., Teismas primena prieš tai minėtą sprendimą byloje *Jėčius prieš Lietuvą* (*loc. cit.*, §§ 65 – 70) kuriame nuspręsta, kad kalinimo laikas, pagrįstas teismo sprendimu, skelbiančiu, jog kardomoji priemonė turi likti nepakeista, buvo „teisėtas“ Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies požiūriu. Šiuo atveju Teismas nemato jokios priežasties padaryti kitokią išvadą (žr. taip pat a punktą pirmiau).

Todėl ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta ir turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalį.

d) Dėl pareiškėjo skundžiamo kalinimo nuo 1998 m. rugsėjo 10 d. iki 1999 m. birželio 29 d., Teismas pastebi, jog šis periodas buvo pagrįstas 1998 m. rugsėjo 10 d. nuosprendžiu, kuriuo pirmosios instancijos teismas paskyrė penkerių metų laisvės atėmimo bausmę už pareiškėjo padarytus nusikaltimus. Nepaisant to, kad pareiškėjas pagal nacionalinę teisę (Baudžiamojo proceso kodekso 389 - 399 straipsniai) iki apeliacinės instancijos nutarties (1999 m. kovo 2 d.) buvo laikomas suimtu, tačiau Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies požiūriu jis buvo nuteistas kompetentingo teismo (žr. pirmiau minėtą nutarimą *Daktaro* byloje).

Tiesa, jog Lietuvos Aukščiausiais Teismas 1999 m. birželio 29 d. panaikino apkaltinamąjį nuosprendį, tačiau tai savaime nepaverčia minėto kardomojo kalinimo laikotarpio „neteisėtu“ Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies požiūriu. Teismas nepalaikė nuteistųjų, kurie skundėsi, jog apeliacinės instancijos teismas yra nustatęs, kad buvo padarytos faktų ir teisės klaidos priimant apkaltinamąjį nuosprendį bei skiriant jiems bausmę. (žr. *inter alia* *Bozano v. France*, no. 9990/82, 1986-12-18, § 55, Series A no. 111; *Benham v. the United Kingdom*, no. 19380/92, 1996-06-10, § 42, ECHR 1996-III).

Šioje byloje nėra jokių įrodymų, kad pirmosios instancijos teismas, priėmęs apkaltinamąjį nuosprendį bei skyręs bausmę pareiškėjui, buvo nekompetentingas arba kad apeliacinis teismas turėjo patvirtinti bausmę. Teismas taip pat priduria, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas bylą kasacine tvarka ir panaikindamas apkaltinamąjį nuosprendį, neišteisino pareiškėjo. Tai reiškia, kad nuo 1998 m. rugsėjo 10 d. iki 1999 m. birželio 29 d. pareiškėjo kalinimas atitiko Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies a punkto reikalavimus.

Todėl ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu.

e) Dėl pareiškėjo skundžiamo kardomojo kalnimo nuo 1999 m. birželio 29 d. iki 1999 m. liepos 30 d., Vyriausybė teigia, kad Lietuvos Aukščiausias Teismas 1999 m. birželio 29 d. panaikindamas nuosprendį, vėl suteikė galią ankstesniems sprendimams, sankcionuojantiems pareiškėjo kardomąjį kalnimą. Pareiškėjas teigia, kad jo kardomasis kalnimas nebuvo suderinamas nei su vidaus teise, nei su Konvencijos 5 straipsnio 1 dalimi.

Teismas, atsižvelgdamas į šalių pastabas, mano, kad ši pareiškimo dalis kelia sudėtingus faktų ir teisės klausimus, kurių išsprendimas turi priklausyti nuo bylos esmės nagrinėjimo. Todėl ši pareiškimo dalis negali būti laikoma aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu. Joks kitas pagrindas paskelbti ją nepriimtina nėra nustatytas.

f) Dėl pareiškėjo skundžiamo kardomojo kalnimo nuo 1999 m. liepos 30 d. iki 1999 m. lapkričio 15 d., Teismas pastebi, jog šis suėmimo laikotarpis buvo pagrįstas teismo nutartimi, sankcionuojančia kardomąjį kalnimą (žr. pirmiau minėtus nutarimą *Stašaičio* byloje ir sprendimą *Jėčiaus* byloje, *loc. cit.*; taip pat punktus a ir c). Taigi pareiškėjo kardomasis kalnimas nuo 1999 m. liepos 30 d. iki 1999 m. lapkričio 15 d. buvo „teisėtas“ pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį.

Todėl ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu.

g) Dėl pareiškėjo skundžiamo kardomojo kalnimo nuo 1999 m. lapkričio 15 d. iki 1999 m. gruodžio 30 d. Teismas atkreipia dėmesį į Vyriausybės teiginį, jog laikotarpis buvo tinkamai sankcionuotas, bet taip pat pažymi, jog Vyriausybė nenurodė, kuris teismas sankcionavo minėtą pareiškėjo kardomojo kalnimo laikotarpį. Pareiškėjas teigia, kad nėra teisėtos teismo nutarties, pagrindžiančio šį suėmimo laikotarpį.

Teismas, atsižvelgdamas į šalių pastabas, mano, kad ši pareiškimo dalis kelia sudėtingus faktų ir teisės klausimus, kurių išsprendimas turi priklausyti nuo bylos esmės nagrinėjimo. Todėl ši pareiškimo dalis negali būti laikoma aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu. Joks kitas pagrindas paskelbti ją nepriimtina nėra nustatytas.

h) Galiausiai, dėl pareiškėjo skundžiamo kardomojo kalnimo nuo 1999 m. gruodžio 30 d. iki jo paleidimo 2000 m. kovo 6 d., Teismas pastebi, jog šis suėmimo laikotarpis pagrįstas teisėta teismo nutartimi, sankcionuojančia pareiškėjo kardomąjį kalnimą (žr. pirmiau minėtus nutarimą *Stašaičio* byloje ir sprendimą *Jėčiaus* byloje, *loc. cit.*; taip pat punktus a, c ir f). Tai reiškia, jog šis pareiškėjo kardomojo kalnimo laikotarpis buvo „teisėtas“ pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį.

Todėl ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu.

2. Pareiškėjas taip pat skundžiasi, kad nagrinėjant jo baudžiamąją bylą buvo pažeisti Konvencijos 6 ir 7 straipsniai.

Konvencijos 6 straipsnyje, kiek šiuo požiūriu yra reikšminga, numatyta:

„1. Kai yra sprendžiamas ... jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiko tarpą viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir bešališkas teismas. ...“

Konvencijos 7 straipsnis numato:

„1. Niekas negali būti nuteistas už veiksmus ar neveikimą, kurie pagal jų padarymo metu galiojusius valstybės įstatymus arba tarptautinę teisę nebuvo laikomi nusikaltimais. Taip pat negali būti skiriama sunkesnė bausmė negu ta, kuri buvo taikoma nusikaltimo padarymo metu. ...“

Vyriausybė tvirtina, jog pareiškėjo baudžiamoji byla buvo greitai ir teisingai išnagrinėta, tuo tarpu pareiškėjas nesutinka su tokia pozicija.

a) Nagrinėdamas pareiškėjo skundą, kad jam nebuvo suteikta teisė į bylos nagrinėjimą „per įmanomai trumpiausią laiką“ pagal Konvencijos 6 straipsnį, Teismas pažymi, jog baudžiamoji byla pareiškėjui buvo iškelta nenurodytą dieną 1994 metais, t.y. prieš tai, kai Konvencija įsigaliojo Lietuvoje (1995 m. birželio 20 d.). Teismo *ratione temporis* kompetencija neapima iki minėtos datos trukusio baudžiamąjo proceso. Bet kokiu atveju Teismas pažymi, jog nuo 1994 m. lapkričio pareiškėjas slėpėsi nuo tyrimo ir dėl to iki pareiškėjo ekstradicijos 1996 m. gruodžio 30 d. nebuvo vykdomi jokie procesiniai veiksmai, susiję su pareiškėjui pareikštais kaltinimais. Skaičiuojant laiką nuo pareiškėjo ekstradicijos, teismo procesas truko iki 2000 m. spalio 24 d., t.y. 3 metus, 9 mėnesius ir 24 dienas.

Teismas mano, jog atsižvelgiant į tai, kad inkriminuoti nusikaltimai yra susiję su apgaule, byla galima laikyti sudėtinga. Be to, turi būti pažymėta, jog byla buvo peržiūrėta trijų instancijų vidaus teismuose. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, net jei tam tikri laikotarpiai gali būti pripažinti sąlygoję vilkinimą, Teismas mano, jog visas teismo procesas negali būti laikomas pernelyg ilgu (žr. priešingai, *Šleževičius v. Lithuania*, no. 55497/00, 2001-11-13, kur buvo nustatytas „įmanomai trumpiausio laiko“ reikalavimo pažeidimas, kai baudžiamoji byla nebuvo pradėta nagrinėti po daugiau nei keturių metų parengtinio tyrimo).

Todėl Teismas teigia, kad ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu.

b) Dėl pareiškėjo skundų, jog nagrinėjant baudžiamąją bylą buvo padaryti kiti Konvencijos 6 straipsnio pažeidimai, Teismas primena, jog peržiūrėti vidaus teisminių institucijų tariamai padarytas faktų ir teisės klaidas nėra jo užduotis ir kad, pagal bendrą taisyklę, įvertinti jiems pateiktus įrodymus bei taikyti vidaus teisę turi nacionaliniai teismai. Teismo užduotis yra nustatyti, ar visas procesas buvo teisingas (žr. *inter alia* pirmiau minėtą nutarimą *Daktaro* byloje).

Šiuo atžvilgiu svarbiausia yra tai, jog pareiškėjas turėjo plačias galimybes asmeniškai, arba su gynėjo pagalba trijų instancijų teismuose pristatyti bylos esmę ir ginčyti įrodymus, kuriuos jis laikė neteisingais. Nėra nei įrodymų, pagrindžiančių objektyvų ar subjektyvų teismų šališkumą, nei požymių apie tai, kad nagrinėjant bylą teismuose pareiškėjas vis-a-vis su kaltinimo šalimi buvo mažiau palankesnėje padėtyje. Pastebėtina, kad Konvencija nesuteikia teisės apklausti visų pasirinktų liudininkų; šioje byloje nėra požymių, kad liudininkai, kurie buvo pakviesti pirmosios instancijos teismo, abiejų šalių buvo apklausti nevienodomis sąlygomis. Todėl nebuvo pažeisti šalių lygybės principas bei pareiškėjo teisė į gynybą (žr. *mutatis mutandis*, *Butkevičius v. Lithuania* (dec.), no. 48297/99, 2000-11-28). Taigi negalima teigti, kad teismo procesas buvo neteisingas.

Todėl Teismas teigia, kad ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu.

c) Dėl pareiškėjo skundų pagal Konvencijos 7 straipsnį, Teismas pastebi, jog yra neabejotina, kad tuo metu, kai buvo padarytas nusikaltimas, oficialių dokumentų suklastojimas pagal vidaus įstatymus buvo laikomas nusikaltimu, kaip numatyta pirmoje Konvencijos 7 straipsnio dalyje. Todėl ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu.

4. Remdamasis Konvencijos 6 straipsniu, pareiškėjas taip pat skundžiasi, jog jam buvo uždrausta atstovauti tretįjį asmenį baudžiamąjoje byloje.

Teismas pastebi, kad Konvencijos 6 straipsnyje numatytos teisės yra garantuojamos tik tam asmeniui, kurio „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų“ ar jam pareikšto „baudžiamąjo kaltinimo“ klausimai yra sprendžiami nagrinėjant bylą teisme. Nėra įrodymų, kad aptariama

baudžiamoji byla turėjo ryšį su pareiškėjo „civilinio pobūdžio teisių ir pareigų“ nustatymu ar jog šis procesas buvo susijęs su jam pareikštu „baudžiamuoju kaltinimu“. Todėl šiuo atveju pareiškėjas negali teigti, kad yra Konvencijoje įtvirtintų teisių pažeidimo auka pagal Konvencijos 34 straipsnį. Ši pareiškimo dalis turi būti atmesta pagal Konvencijos 34 ir 35 straipsnius.

5. Pareiškėjas skundžiasi, kad jo korespondencijos su Konvencijos institucijomis cenzūra pažeidė Konvencijos 8 straipsnį, kuriame numatyta:

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas.

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesams siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

Vyriausybė teigia, jog pareiškėjas turėjo kreiptis į teismus, vertinančius kardomojo kalnimo paskyrimo teisėtumą bei prašymus paleisti už užstatą, su skundu dėl jo korespondencijos su Konvencijos institucijomis cenzūravimo. Iš kitos pusės, Vyriausybė pripažįsta, kad „Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos veiksmai dėl (pareiškėjo) susirašinėjimo atitiko Kardomojo kalnimo vietų vidaus taisyklės“. Vyriausybė tvirtina, kad šiuo atveju pareiškėjas nepanaudojo visų vidaus teisinės gynybos priemonių.

Pareiškėjas neigia, kad jam buvo prieinamos adekvačios teisinės gynybos priemonės ir jo susirašinėjimo su Konvencijos institucijomis cenzūra pažeidė Konvencijos 8 straipsnį.

Teismas primena savo pirmiau minėtą išvadą, jog skundas teismui, kompetentingam sankcionuoti pareiškėjo kardomąjį kalnimą ar nagrinėti prašymus paleisti už užstatą, nebuvo tinkama teisinės gynybos priemonė skundo dėl tariamai nežmoniško ar žeminančio kalnimo sąlygų atžvilgiu. Be to, Vyriausybė neįrodė, jog toks pat būdas galėtų, teoriškai arba praktiškai, atitaisyti padėtį ir suteikti tinkamą atlyginimą dėl tariamos pareiškėjo susirašinėjimo su Konvencijos institucijomis cenzūros, juolab kad tam tikra cenzūra yra leidžiama pagal Kardomojo kalnimo vietų vidaus taisyklės (žr. pirmiau „Bylai reikšminga vidaus teisė“). Todėl ši pareiškimo dalis negali būti atmesta dėl vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo.

Teismas, atsižvelgdamas į šalių pastabas, mano, kad ši pareiškimo dalis kelia sudėtingus faktų ir teisės klausimus, kurių išsprendimas turi priklausyti nuo bylos esmės nagrinėjimo. Todėl ši pareiškimo dalis negali būti laikoma aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu. Joks kitas pagrindas paskelbti ją nepriimtina nėra nustatytas.

6. Pareiškėjas taip pat skundžiasi jog 2000 m. kovo 6 d. jam paskirtas namų areštas pažeidžia jo judėjimo laisvę pagal Konvencijos 4 protokolo 2 straipsnį, kuriame, kiek šiuo požiūriu yra reikšminga, numatyta:

„1. Kiekvienas asmuo, teisėtai esantis valstybės teritorijoje, turi teisę joje laisvai judėti ir laisvę pasirinkti gyvenamąją vietą.

2. Kiekvienas asmuo turi teisę išvažiuoti iš bet kurios šalies, taip pat ir iš savosios.

3. Šių teisių įgyvendinimui negali būti taikomi jokie apribojimai, išskyrus tuos, kuriuos nustato įstatymas ir kurių demokratinėje visuomenėje reikia valstybės ar visuomenės saugumui, viešajai tvarkai palaikyti, nusikalstamumui sustabdyti, žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.

4. 1 dalyje nurodytos teisės pagal įstatymą atskirose srityse gali būti apribotos, jei tai pateisina demokratinės visuomenės interesai.“

Vyriausybė teigia, jog nors namų areštas gali būti vertinamas kaip asmens judėjimo laisvės apribojimas, tačiau šis apribojimas atitiko pirmiau minėtą Konvencijos nuostatą, ypač atsižvelgiant į būtinybę garantuoti pareiškėjo dalyvavimą procese iki 2000 m. kovo 6 d. nuosprendžio išsigaliojimo.

Pareiškėjas tvirtina, jog iki 2000 m. kovo 6 d. jis jau buvo atlikęs bausmę, paskirtą tos dienos nuosprendžiu. Pareiškėjo nuomone, tuo pačiu nuosprendžiu jam skirtas namų areštas nepateisinamai suvaržė jo judėjimo laisvę.

Teismas pažymi, jog namų areštas neginčijamai suvaržė pareiškėjo judėjimo laisvę Konvencijos 4 protokolo 2 straipsnio požiūriu. Toks suvaržymas pažeidžia šią Konvencijos nuostatą, nebent tokį suvaržymą „nustato įstatymas“, bei kurio „demokratinėje visuomenėje reikia“ siekiant vieno ar kelių trečioje dalyje numatytų teisėtų tikslų.

Teismas pažymi, jog ginčytinas suvaržymas buvo nustatytas pagal vidaus įstatymą (Baudžiamojo proceso kodekso 333 ir 347 straipsniai) ir jis buvo taikomas siekiant teisėtų tikslų, o būtent sustabdyti nusikalstamumą bei apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves, atsižvelgiant į tai, jog 2000 m. kovo 6 d. pareiškėjas buvo nuteistas už nusikaltimo padarymą ir jam buvo priteista atlyginti nuostolius tretiesiems asmenims.

Teismas taip pat mano, kad minėtas suvaržymas buvo būtinas „demokratinėje visuomenėje“, nes tai buvo išimtinai laikina kardomoji priemonė, užtikrinanti pareiškėjo dalyvavimą procese iki pirmosios instancijos teismo nuosprendžio išsigaliojimo, ypač atsižvelgiant į tai, jog bet kuri šalis galėjo apskusti apkaltinamąjį nuosprendį, o apeliacinis teismas galėjo kompetentingai išnagrinėti visus faktų ir teisės klausimus dėl pirmosios instancijos nuosprendžio ir, jei reikėtų, jį pakeisti ar panaikinti. Tai, kad pareiškėjas slėpėsi nuo tyrimo tik sustiprina išvadą, jog paskirta kardomoji priemonė yra pateisinama.

Taigi šis skundas neatskleidžia jokių Konvencijos 4 protokolo 2 straipsnio pažeidimų. Todėl ši pareiškimo dali turi būti atmesta kaip aiškiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu.

Dėl šių priežasčių teismas vienbalsiai

SKELBIA PRIIMTINAI, iš anksto nenuspręsdamas dėl bylos esmės, pareiškėjo skundus pagal Konvencijos 3 straipsnį dėl jo kalinimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygų, skundą pagal Konvencijos 5 straipsnį dėl kalinimo nuo 1997 m. birželio 13 d. iki 1997 m. rugpjūčio 6 d., nuo 1999 m. birželio 29 d. iki 1999 m. liepos 30 d. ir nuo 1999 m. lapkričio 15 d. iki 1999 m. gruodžio 30 d. teisėtumo ir skundą pagal Konvencijos 8 straipsnį dėl jo susirašinėjimo su Konvencijos institucijomis cenzūros kalinimo metu;

SKELBIA NEPRIIMTINA likusią pareiškimo dalį.

Vincent BERGER
Kancleris

Georg RESS
Pirmininkas